

Sildenyna og komsa

To merkelige musikkinstrumenter i Norsk Folkemuseums samling.

Av Morten Bing

Norsk Folkemuseums musikkksamling er dominert av hardingfeler, langeleiker og sistere, men museet har også noen mer uvanlige instrumenter. Sildenyna er et eksempel, komsa et annet.

Sildenyna, som er et inntørket sildehode, spilles som en kazoo eller som å spille på kam. Å spille på nyna krever ikke andre ferdigheter enn å kunne nynne noenlunde greit. Membranen i sildehodet forsterker og forvrenger nynningen. Om dette instrumentet bare er en lokal tradisjon er usikkert.

Komsa, som noen kalte trompeisa, er et rytmeinstrument – en lang stokk med en støvel nederst – som bare krever at utøveren kan holde takta. Komsa har et utseende som har vært en attraksjon i seg selv, og den har vært kjent flere steder i landet.

Sildenyna fra øya Voksa på Sunnmøre

«Ei sildenyne laga ein av ei vindtørka sild (usalta). Ein riv av tokneloket på kvar side, og tek ut augo. Millom augo er det ei tynn hinne og den hinna er 'tunga' i nyna. Når ein so tek dette 'aparatet' millom lippene (om lag som ei munnharpe) og nynar, so verkar denne hinna som ein 'Resonans' for lyden og gjer den sterkare. Det vert altså som eit avbrøyte, mot vanleg nyning. Aparatet er ikkje serleg innvikla og kunsten å spela på det er ikkje so tung å læra. Ein kan seia at det må vera eit av dei mest primitive. Eg har lagt merke til at når sildefiskare har turka garna sine og skal plukke sildehovudi ut av garna, så seier dei oftast at dei må plukke ut 'Nynene' Det er berre sjeldan at dei tilårskomne av dei brukar anna namn. Anten dette heng saman med eit 'tabunamn', eller det er avdi ein kan laga nyner av turre sildehovud, det kan vera vandt å seie for visst, men ein kan få lov å tru at dette med nynene er ei medverkande årsak i allfall.»

Sildenyne fra Voksa på Sunnmøre. Norsk Folkemuseum

Teksten over er skrevet av Torvald Baade fra øya Voksa på Sunnmøre, som svar på Norsk etnologisk granskings spørreliste Nr. 6 «Folkelige musikkinstrumenter», 1947. Det var Torvald Baade som ga sildenyna til museet i 1948.

Komsa fra Stavanger

Komsa ble gitt til Norsk Folkemuseum i 1955 av Stavanger Kommunearbeiderforenings underholdningsgruppes orkester, som besto av 11 medlemmer, tre trekkspill, fire gitarer, to mandoliner, to fioliner og – komsa, traktert av Odd Sivertsen, «med stor virtuositet». – «Det var utrolig alt det han kunne få ut av den av slagverks-lyder.»

«Me spele helst på kosekvelder i foreningen», fortalte orkesterleder Harry Sivertsen til Stavanger Aftenblad 26. mars 1955, «på repertoaret har me ikkje så få, valser og slagerar av det gamle gode slaget så sedde tilhørarene i stemning og gjør de drømmandes i blikket. De minnes ungdommen sin og har det kjekt. Men me kan saktens spela for andre og, hvis de har lyst på oss.»

Komsa fra Stavanger Kommunearbeiderforenings underholdningsgruppes orkester, Foto: Haakon Harriss / Norsk Folkemuseum

Noen av orkester-medlemmene. Fra venstre Martin Wetteland, Odd Sivertsen, Ingolf Ree, Karsten Hansen og Finn Risvoll. Sittende: Harry Sivertsen og Asbjørn Egeland.

Stavanger Aftenblad 26. mars 1955.

Komsa i Nordfjord

Knut Stokkenes forteller til Stavanger Aftenblad 28. mars 1955 om bruk av komsa i Nordfjord.

«Den var i bruk ved danse på platting på ekserserplassen Nordfjordeid. Det var i tiden fra første verdenskrig til begynnelsen av 20-årene. Komsa ble benyttet for å gi god takt til fiolin musikken som druknet i støyen fra dansen på treplattingen. Stangen på komsa var ca. 2 m lang og tverrmålet ca. 4 cm i firkant. De to strenger var festet øverst og nederst på baksiden av stangen. De gikk derfra en på hverside av stangen over boksen, som var en vanlig kjeksbok på ca. 30 x 30 x 30 cm. Boksen sto ca. 1/3 av stanghøyden nedenfra. På toppen av stangen var to blikklokk festet med en ca. 4" spiker, lokkene hadde derved god mulighet for å danse opp og ned mot hverandre. Kjeppen var grovt sagtakket og ble delvis dradd over strengene. Kjeppen ble dradd en gang over trådene, så ble komsa støtt en eller to ganger mot golvet alt etter den takt den skulle markere. Hvem som brakte komsa til Nordfjord, aner jeg ikke, og om bruken av den var det mange.»

Morten Bing er førstekonservator emeritus i Kulturhistorisk seksjon ved Norsk Folkemuseum.

Den digitale MUSEUMSBulletinen 2020

Nr. 92 © Norsk Folkemuseum 2020 ISSN 1592-3672

